

РОЗВИТОК ПАТРІОТИЗМУ: УТОЧНЕННЯ РУХУ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО НАДБАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Полулященко Ю. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри олімпійського та професійного спорту
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
пл. Гоголя, 1, Старобільськ, Луганська область, Україна
orcid.org/0000-0002-4149-5500
spartak_lg@ukr.net*

Толчєва Г. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри олімпійського та професійного спорту
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
пл. Гоголя, 1, Старобільськ, Луганська область, Україна
orcid.org/0000-0001-7023-8194
asergeeva29@gmail.com*

Саєнко В. Г.

*кандидат наук із фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри олімпійського та професійного спорту
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
пл. Гоголя, 1, Старобільськ, Луганська область, Україна
orcid.org/0000-0003-2736-0017
saienko22@gmail.com*

Ключові слова:

патріотизм, виховна культура, педагогічна технологія, соціальний капітал, інтелектуальність, конкурентоспроможність, прагматизм, ментальність, алгоритм дії.

Процеси переходу на відтворення в Україні ринкового середовища визнаються незворотними. З огляду на це матеріали статті присвячено виявленню суттєвих рис інформаційного насичення патріотизму, що слугують основою для розширення культурного, виховного і педагогічного простору за властивостями розумової енергії, фізичної культури і сервісного забезпечення життєдіяльності людини. Дослідженню піддаються сфери соціального прояву, якими є патріотизм, соціальний капітал та виховна культура, що мають набути властивостей ефективності незалежно від її першооснови і походження, якими є кумулятивна, розвиваюча та синергетична. Таке є потрібним для вибору інструментарію, яким забезпечується органічна послідовність розвитку професійно підготовленої до дії особистості, яка вийде на рівень продуктивної сили на теренах держави і в ній буде сприйнята системою суспільного попиту. У відтворювальному процесі виховна культура відіграє підготовчу функцію до дії, патріотизм – стрижневої платформи розвитку особи, а соціальний капітал є вмістилищем розумового, фізичного і будь-якого іншого складу ресурсу, що здатний пристосовуватися до виробничих, обмінних і забезпечувальних факторів суспільного, соціального і політичного оточення. Ознаками категоризації патріотизму виступають сутності з уречевлення суспільного досвіду, педагогічних ідей виховання громадянськості і готовності людини до раціонального руху. Як категорії, які займають місце соціального феномена вжитку культури, сприймається

об'єднання вільних громадян, якими віддається перевага збереженню і накопиченню знання як інструменту компенсування багатства держави, а отже, підтримки духовного здоров'я нації як засобу відтворення розумово спроможного оточення. Громадянин, здатний до прояву патріотизму в державі з ринковим проявом відносин, орієнтує емоційно-вольові якості на досвід матеріалізації здобутку, набутого за напрямками інтелектуального ресурсу, духовного, розумового і фізичного розвитку на умовах соціального управління і соціальної педагогіки.

DEVELOPMENT OF PATRIOTISM: SPECIFICATION OF THE MOVEMENT OF SOCIO-PHILOSOPHICAL PROPERTY OF PEDAGOGICAL INTERACTION

Poluliashchenko I. M.

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Professor at the Department of Olympic and Professional Sports
Luhansk Taras Shevchenko National University
Gogol Square, 1, Starobilsk, Luhansk Region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4149-5500
spartak_lg@ukr.net*

Tolchieva H. V.

*PhD in Pedagogy,
Associate Professor at the Department of Olympic and Professional Sports
Luhansk Taras Shevchenko National University
Gogol Square, 1, Starobilsk, Luhansk Region, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7023-8194
asergeeva29@gmail.com*

Saienko V. G.

*PhD in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Olympic and Professional Sports
Luhansk Taras Shevchenko National University
Gogol Square, 1, Starobilsk, Luhansk Region, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2736-0017
saienko22@gmail.com*

Key words:

patriotism, educational culture, pedagogical technology, social capital, intelligence, competitiveness, pragmatism, mentality, algorithm of action.

The processes of transition to the reproduction of the market environment in Ukraine are recognized as irreversible. Based on this, the article is devoted to identifying the essential features of information saturation of patriotism, which serve as a basis for expanding the cultural, educational and pedagogical space for the properties of mental energy, physical culture and service of human life. Areas of social expression, such as patriotism, social capital and educational culture, which must acquire the properties of effectiveness, regardless of its origin and origin, which are cumulative, developmental and synergetic, are studied. This is necessary for the choice of tools that provide an organic sequence of development of a professionally prepared person who will reach the level of productive force in the country and will be perceived by the system of public demand. In the reproductive process, educational culture plays a preparatory function to action, patriotism – the core platform of personal development, and social capital – a container of mental, physical and any

other resource that can adapt to production, exchange and supply factors of social, social and political environment. Signs of categorization of patriotism are the essence of the materialization of social experience, pedagogical ideas of education of citizenship and human readiness for rational movement. The categories that occupy the social phenomenon of cultural use are the association of free citizens, who prefer to preserve and accumulate knowledge as a tool to compensate for the wealth of the state, and thus maintain the spiritual health of the nation as a means of reproducing a mentally capable environment. A citizen capable of patriotism in a state with a market manifestation of relations, focuses emotional and volitional qualities on the experience of materialization of gains acquired in the areas of intellectual resources, spiritual, mental and physical development in terms of social management and social pedagogy.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного поступу народного господарства України соціально-педагогічні технології [1] запозичують для відтворення дії з провідних наук такі профільні для них концепти, якими є «Конкурентоспроможність» [2], «Прагматизм» [3] і «Ментальність» [4]. Для втілення інноваційної ідеї сучасних відносин у життя ці три терміни нині і є тими, що активуються повсюдно ринковим середовищем і не можуть бути визнаними сторонніми в педагогічних заходах і процесах соціалізації людини. Під кутом педагогічної технології у зміст шкільної навчально-виховної програми під тиском змін, що проявляють себе об'єктивно, має вноситися додатково для розгляду ще й той ряд тем, які дають змогу переміщувати зміст взаємного зв'язку між людьми «із площини пізнавально-епістемологічної у практично-дієву, індикативним виміром якої є прагматична інтелектуальність» [5, с. 69] Така інтелектуальність, що визнається прагматичною, розвивається в людині за її фракталами¹, що відтворюються за змістом «Патріотизму», «Соціального капіталу» та «Виховної культури». На поєднання цих трьох фракталів у педагогічних технологіях вказується в публікаціях вітчизняних аналітиків [6–8] і у множині особистих праць [9–14] та ін.

У послідовності налаштування людини на дію проявляють себе дві складові частини, що мають навантаження ментального змісту і навколо яких майже безперервно обертається думка про доцільність витрат енергії на навчання. В їх числі перша спрямовується на доцільність набуття знань, навичок, умінь і майстерності їх використання, а інша – на перевірку корисності їх застосування і як таке є можливим здійснювати впродовж тривалого терміну життєдіяльності і життєзабезпечення. Останнє визнається методично здійс-

неним, воно дає змогу в дослідженні розвивати ідею про існування критерію розвитку людини за деякою моделлю відтворення реальності. Такий хід думки об'єктивний щонайменше за двома групами ознак за тією їх сутністю, що пов'язана з:

1) потенційною корисністю накопичення знань, навичок, умінь, майстерності і раціональності їх використання;

2) утвердженням відчуття прагматичної корисності для людини з приводу вжитку їх впродовж життєзабезпечення.

Виявлене надає основу і дає змогу виконати дослідження розвитку патріотизму як соціально-філософського надбання педагогічної взаємодії з концептуальним підключенням засобів прагматичного сприйняття його цінності в перехідній фазі руху України до втілення прогресивно налаштованого соціально-економічного середовища на відтворення ринкових взаємин.

Метою статті є розгляд концептуального підходу до формування виховної культури і її технологічного впливу на людину за досвідом соціально-філософського надбання педагогічної взаємодії, що визнається суспільством як невід'ємна складова частина виховання патріотизму за сприянням соціально-педагогічної технології співпраці, що є в середовищі висхідних факторів, детермінованих деформаційними процесами перехідних станів або зміни елементів ідеології та засобів матеріального відтворення в Україні, тотожних ринковому налагодженню процесів життєзабезпечення, що рухаються до стабільності.

Виклад основного матеріалу. Алгоритм дослідження вибудовується з врахуванням двох груп складників, що пов'язуються з а) визначенням методично значущого узагальнення явища «Патріотизм» чи оцінки накопичення досвіду з метою корисності його застосування і б) вибором інноваційної структури висхідного матеріалу та ідеї проведення доказової бази розвитку дослідження з метою доведення дослідження до логічного завершення за критерієм корисності.

¹ Фрактал (від лат. fractus – подрібнений, дробовий) за Бенуа Мандельбротою [15] сприймається математично як самоподібна структура чи фігура, малі частини якої в довільному збільшенні є подібними до неї самої.

Подання висновків і узагальнень про корисність надається за схемою алгоритму, в якому висхідний і заключний матеріали піддаються категоризації за чотирма блоками:

блок 1. Актуалізація намірів і тематичних ідей викладу. Структурний зміст: винайти послідовність руху доказової бази за інноваційною ідеєю мети;

блок 2. Вияснення стану справ в оточенні. Структурний зміст: винайти штучний зв'язок між змінами, що вносяться у виховне і педагогічне середовище ринковими засобами відтворення людської діяльності і змінами свідомості громадян;

блок 3. Дослідження потенційної корисності накопичення знань, навичок, умінь, майстерності і раціональності їх вжитку у майбутньому. Структурний зміст: винайти положення, за якими стверджується, що в перехідному економічному середовищі принципи ринкової економіки активують потребу в побудові принципово нових елементів, систем і структур суспільних відносин;

блок 4. Розкриття концептуального визначення прагматичної корисності з приводу вжитку знань, навичок, умінь, майстерності і раціональності їх використання в процесі життєзабезпечення. Структурний зміст: винайти положення, за якими стверджується, що в перехідному економічному середовищі своє значення набувають позначки соціального управління і наукових підходів соціальної педагогіки.

Щодо блоку 1 «Актуалізація намірів і тематичних ідей викладу» мета дослідження досягається, якщо прив'язуватися в роздумах до теорії, що відстоюється у джерелі [5], в якому надається тлумачення прагматизму, а точніше «прагматичної інтелектуальності». За такою теорією, у відображенні реальності вводиться «пул» [5, с. 70], яким описується «динамічний тяговий рух спільноти» до здійснення соціально-культурної перспективи, що реєструється за зростанням індивідуального розвитку «дієвця». У цьому дослідженні за сприйняттям такої теорії, що визнається як оригінальна теорія розвитку в людині «спроможності мати бездоказову надію» [5, с. 77] на комунікацію, трансформацію, прагматичний оптимізм, вирішення питання поєднується з прагматизмом конкурентоспроможності, ментальності і фрактальності явища, які мають під собою як методичне призначення, так і інструментальне підґрунтя щодо аналізу не тільки самої ситуації, що складається в оточенні, але й аналізу її функціонального стану за ідеєю застосування філософсько-прагматичного підходу до вибору і відповідної дескрипції історико-філософського матеріалу. У цьому матеріалі своє місце займають масиви конкурентних, інтелектуальних і соціальних практик як функціональної складової частини руху в будь-якому історичному просторі. У цьому випадку вони

притаманні перехідному періоду до налагодження ринкового відтворення.

Історико-філософська дескрипція перехідного періоду для України означає активізацію процесів 1) із переведення відносин, виробництва та економік, що є планово заангажованими, на механізми і процеси ринкового відтворення, 2) із заміщення індустріального виробництва, що є матеріально-розподільчим, процесами постіндустріального відтворення. Швидкоплинність процесів такого періоду не дає змоги втрутитися в названі процеси науки, і через це оточення втрачає науковість за прикметами аналітичності, системності і канонічності шляхів розвитку [5, с. 71], що майже не узгоджується із сутністю прагматизму. І все ж таки, аргументація і обґрунтування відправних зв'язок і пучків руху в цьому разі є можливими, якщо вибрані засоби пов'язуються зі сприйняттям «знання, що володіє професійним значенням» і доведенням «істинності знання в оточенні за критерієм доступності його реалізації». Тобто сама по собі реєстрація рухливості процесів освоєння громадянином знання не набуває сенсу без його примірки до результату практичного застосування, прагматичного зиску, загальної корисності для персоніфікатора. За методичним сприйняттям руху до корисності сполука знання й істинності його реалізації наділяє людину спроможністю змінити свою позицію «заради «корисної», гуманної соціально-практичної перспективи» [5, с. 71], а самодескрипція може стати, відповідно, ефективним чинником змін, тобто з'являється умова для розвитку механізму, який рухає людину за відчуттям патріотизму. Коли включається в доказову базу сутність виховного і педагогічного культурного впливу один на одного об'єкта і суб'єкта взаємодії, результат залишається потенційним і не сприймається, є слабо відчутним, розмитим, розпливчатим, а тому вірогідним щодо деякої конкретності впродовж років, і для його досягнення треба підключати чуттєві чинники, що реагують на відображення оточення й дорисовки картини успішності існування за розмаїттям гіпотез. Керуючись суб'єктивним досвідом і критерієм корисності, в дослідженні із навчальних дисциплін шкільної програми на передній план виводяться адаптивні характеристики людини, які формуються у вихованців школи і мають цінність для процесів подолання труднощів у дорослому віці, які виникають неодмінно на перехідному етапі життєзабезпечення в державах. Так, у площині відповідної адаптивності людини, яка досягає розвитку на уроках із фізичної культури, що впливає на її рух у середовищі суспільного пристосування, рейтингом у $4,73 \pm 0,32$ біт оцінюється здатність до мобілізації упорядкованих рухів із додержанням визначеної ритмічності, точності та швидкості

рухів, з іноземної мови рейтингом у $3,92 \pm 0,48$ біт оцінюється ресурс із налагодження відносин і легалізації намірів, із рідної мови рейтингом в $1,46 \pm 0,11$ біт оцінюється потенціал комунікативності спілкування в малознайомому оточенні. Всі інші науки, що вивчаються в шкільних закладах України, наділяють своїх вихованців рейтингом у $0,97 - 1,18 \pm 0,02$ біт за ознакою адаптивної реакції і резистентності організму. Незважаючи на те, що перевірити дієвість наведених даних за методом періодичної системи неспецифічних адаптивних реакцій і ареактивності не видається можливим, висновок про найвищу корисність у житті людини навичок фізичної культури і знання іноземної мови є незаперечним.

Міркування щодо відображення оточення перехідного періоду руху до відтворення ринкових відносин, за чим криється переструктуризація та перезавантаження і саме середовища та його складників, зводяться до низки положень:

1) державне регулювання організаційними, плановими і прогностичними процесами в Україні переводиться на схеми лібертаріанства [16], що спрощує вибір дії керівництва в постіндустріальному середовищі;

2) матеріальне виробництво повсюдно витісняється процесами сервісного обслуговування [17], що змінює роль, структуру і значення розумової та фізичної праці, а її оплату зводить до домовленості;

3) освітня система здійснює переведення навчально-виховних програм на прагматичне сприйняття реальності, яке існує тимчасово у формі агресивного ринкового оточення [13; 18; 19], що, до того ж, гальмується зняттями педагогічних і виховних технологій, які залишаються застарілими, але зручними для педагогічних колективів, що працюють у слабо укомплектованих шкільних закладах;

4) засоби життєзабезпечення повсюдно підкорюються режиму економії [19], чим у життя сумлінних виконавців вноситься маса неясності, негараздів і незручностей.

Навіть із наведеного переліку положень, що мають правдиво організаційний характер і яких насправді нараховується більше, можна підтвердити рух державних органів управління до налагодження якісних змін, які мають переформатувати відповідні структури і явища та рухатися до стану покращення.

Треба провести успішний пошук засобів, що могли б бути визнаними в умовах невизначеності і достовірно описувати множину явищ як безперечно дієві і як такі, що є достовірними, або вказувати на дієвість сприйняття доказової позиції думки. Вона має пов'язуватися з інструментарієм, що надається в розпорядження науковців. Такий інструментарій надається або теорією ймовірностей [20], або теорією фрактальності [21; 22], або їх сполукою [23], що потребує виконання додаткового дослідження.

Вивчення витоків названих теорій вказує на розгалуженість їх застосування, чим підтверджується їх універсальність: а) теорія ймовірностей поширюється на математичний аналіз [24; 25], математичну статистику [26] та на різновиди прогностичних досліджень [27]; б) теорія фрактальності – на бізнес [28; 29; 30; 31], підприємство [32], дію [33], навчання [34], процеси виховання [35; 36; 37], різновиди структури [38; 39], процеси управління [40; 41] тощо. Фізичний зиск від наведеного аналітичного зведення напрямів застосування і тієї і іншої теорії підтверджується після висвітлення певних рис:

теорія ймовірностей – це універсальний звід засобів, математичних методів і логічних послідовностей формалізації ознак, процесів і явищ. Її практична цінність підтверджується в широкому діапазоні використання в межі від економічного аналізу до інформаційного відтворення за сполукою інструментарію з відтворення циклічного розвитку процесів, математичного моделювання і прогнозування. З множини засобів для дослідження патріотизму найбільш ефективними виглядають показники ентропії та розподілу закономірних змін;

теорія фрактальності – це засіб відтворення сполуки універсальних властивостей явища, який має нетривіальну структуру за всіма масштабами розгляду його фрагментів, самоподібності структури, дробової метричної розмірності тощо. Її модель описує «фрактал», який методично визначається як множина точок, що розташовуються на деякій комплексній площині і яким притаманна ітеративна послідовність розташування. Фактором, що змінюється, виступає початкова точка, до якої прив'язується шуканий параметр, що є залежним від волі замовника формату. Щоб мати змогу рухати початкову точку за масштабом функціональної в'язки, треба мати змогу визначитися з мінімальним її значенням, щоб привести в дію надалі як засіб обчислення рекурсивної функції. Обчислення найчастіше завершується відображенням складного геометричного відтворення, що нагадує описовий аналог. У цьому дослідженні прийнятною є та характеристика фракталу, що відтворюється за властивістю покрокової інваріантності. Таке дозволяє вести мову про «фрактальну само подібність», що за фізичним сенсом визначається як деформована схожість між різними фрагментами структури. В ітераційному процесі досліджуваного явища «Патріотизм» довільним чином змінюється значення вибраного параметра, а тому в модельних підходах перевагою володіє стохастичне моделювання реальності.

Узагальнення щодо блоку 1. 1. Історико-філософський матеріал описує перехідну стадію процесів до ринкових відносин, що забезпечує істинно ефективні і надійно стійкі відносини в Україні. На цій стадії виховання патріотизму в людині має розвиватися спроможність підтримувати надію на створення комунікації, детермінованої трансформаційними процесами, спрямованими на прагматичний оптимізм із поєднанням конкурентоспроможності, ментальності і фрактальності явища.

2. За досвідом примноження наукової думки і за дослідницькою метою рекомендується виконувати формалізацію об'єктів, процесів і явищ із залученням інструментарію множини теорій, серед яких теорія фракталів визнається як провідна, а теорії ймовірності, циклічного розвитку процесів, математичного моделювання і прогнозування розвитку події – як допоміжні.

Щодо блоку 2 «Вияснення стану справ в оточенні» мета дослідження досягається, якщо прив'язуватися в роздумах до сучасної фази хаотичного руху налагодження відносин, що пов'язує людство процесами виходу економік із середовища індустріального відтворення суспільного життєзабезпечення і переходу їх на рейки постіндустріального. Тобто змінюється органічна сутність професійної підготовки людини до діяльності [9]. Такий рух виводить патріотизм частково за межі чуттєвого лона сприйняття явища, що існувало, за теорією співчуття, в реальності України за подобою СРСР, і вводить його в лона суто прагматизму, який властивий виробничим, економічним і сервісним відносинам, де проявляє себе попит на виробничу, професійну, майстерну та творчу спроможність працівника як створювача вартості. На підтвердження такої тези варто згадати про те, як фахівець набуває знань, навичок, умінь і досвіду в одній із країн, інколи за її кошти, а дивіденди від їх використання привласнюються в іншій країні. Сьогодні підказує, що таке якраз притаманне Україні.

У такій ситуації, якщо про емоції, що можуть зводитися до ностальгії до рідних широт, не згадувати, то про існування деякої любові до Батьківщини чи про готовність підпорядкування своїх інтересів державним йдеться умовно. Але все ж таки є чимало роз'яснень про те, що любов до Батьківщини є в кожній людини, як би вона не була віддаленою від свого краю, бо вона є гордою за досягнення нації, є мимовільним носієм культурних рис і національних особливостей. З огляду на це твердження, актуальність розгляду патріотизму, змісту його ідеологічної спрямованості, засобів донесення сутності до того чи іншого соціального середовища завжди залишається актуальною проблемою, але соціокультурні чинники є

змінними. На думку врахування змінності надихають і події, що рееструються у всіх без винятку галузях і середовищах України, в якій стабільний рух розвитку виробничих, економічних і соціальних процесів визнається як порушений. Це вносить негаразди, насамперед, у ритмічність роботи галузей матеріального виробництва, а вслід за цим і у всі процеси, що мають інфраструктурний і забезпечувальний характер. Це робить більш розгалуженою мережу економічних негараздів, що очікує пояснення.

Економічні негаразди України пов'язуються частково з тим, що деяка доля населення не чекає відновлення вітчизняного виробництва, а від'їжджає на заробітки за кордон держави, і серед них здебільшого кваліфіковані спеціалісти і якісні фахівці, що могли б бути активом державної професійної продуктивності. Тобто вони є лінійною і безперечною втратою доданої вартості, що може вилитися в непоправне явище втрати будь-якої іншої вартості. Основні рушійні мотиви відтоку робочої сили відомі:

1) втрата роботи за функціями кваліфікації, бо в державі немає попиту;

2) інтерес до привласнення різниці, що існує як у доході, так і ментальності, яка пов'язується з надією на користування культурою визнання людського і професійного авторитету, що притаманне культурі інших країн;

3) демонтаж, а отже, переорієнтація адміністративного устрою, ідеології, економіки, що зводить нанівець ілюзії в галузі надійного матеріального забезпечення родини, що залишили слід у пам'яті часи СРСР.

Є й інші причини, і на підтвердження цього тут нагадується про те, що в державі втрачений провідний мотив для побудови виховного процесу патріотизму в молоді в середовищі, яке визнається вже не один рік деформованим, перехідним чи трансформованим. Але ті з причин, що наведені вище, все ж таки є найбільш значущими і потужно формують свідомість, зокрема щодо патріотизму.

Узагальнення за блоком 2. Переформатування відносин у галузях матеріального виробництва і обміну діяльністю в Україні на сучасний лад, що відбуваються, вносить зміни у свідомість громадян та очікує від всіх систем життєдіяльності застосування об'єктивного підходу до перегляду змісту, структури і систем життєзабезпечення. На таке ж перетворення очікує і явище патріотизму.

До блоку 3 «Дослідження потенційної користі накопичення знань, навичок, умінь, майстерності і раціональності їх вжитку у майбутньому» пряме відношення мають явища глобалізації, європеїзації та трансформації. Як не парадоксально це звучить, але вони мають вплив і вводять економіку України більше в стагнацію, ніж

у стан нагромадження, а її населення – в стан соціально-культурної деградації, притуплення руху за напрямками науково-технічного життєтворення і громадянського патріотизму. Це позначається на психічному стані більшості страт населення і робить громадян пасивними щодо налагодження і майбутнього держави, і особистого благополуччя. Майже на 90% таке гальмування залежить від а) втрати сталого робочого місця, б) зміни ідеології матеріального забезпечення гідного рівня побуту в родині, в) загальних умов додержання безпеки в оточенні та переорієнтації низки духовних ціннісних орієнтирів на прагматичні, що були до цього притаманними життєзабезпеченню в системі адміністративного розподілу блага. Ринкова система налагодження відносин від основоположного орієнтування, що традиційно було пов'язане з почуттям любові до Батьківщини, безоплатного служіння їй і прояву синівського боргу, уже майже як 30 років повернула свідомість українця в бік бізнесу, комерціалізації і суто практичного зиску від руху. Це означає, що процеси виживання і накопичення засобів матеріального благополуччя домінують у населення майже стовідсотково над духовним проявом, і виділити як пріоритетний якийсь один шар населення для порівняння немає змоги. У науковому плані таке явище є відомим: в Україні дедалі могутніше проявляється тенденція витіснення колективізму індивідуалістичним началом, що полягає в заміні ідеї співпереживання ідеєю егоцентризму. Такий рух супроводжується низкою економічних наслідків через те, що моральні цінності, які будуються на вірі в майбутнє і на емоціях, що пов'язуються з Батьківщиною, Любов'ю, Родиною і Вихованням дитини, відсуваються на інший план, а на перший план виходять турботи про забезпечення первинних матеріальних потреб і фізіологічних задоволень. Останнє не входить у перелік ознак патріотизму, якщо повертатися до всіх без винятку фаз історичного поступу людства.

Все ж таки науковий пошук істини продовжується за всіма сферами економічного, політичного і соціального життя. Незважаючи на те, що його успішність не завжди підтверджується статистично, особливо низькою залишається достовірність подій, що особливо притаманно сферам політично і суспільно визнаних напрямів взаємодії. У переліку напрямів, що є пошуковими, чільне місце займають три позиції:

1) патріотизм, його змістовне сприйняття і наміри організованих сил, що рухаються в напрямі використання позитивних емоцій без оплати дії;

2) ідеологічне налаштування свідомості незавантаженого населення, яке має включитися у відтворення процесів комерціалізації в оточенні прагматичного існування;

3) нагромадження фондів суспільного користування за будь-яким організаційним приводом, щоб створити умови для руху.

Критичні дані про сучасний патріотизм, що існує в умовах агресивного середовища життєзабезпечення на початковій стадії руху ринкових відносин в Україні, зводяться до наведеного нижче.

1. Реєструються зміни в сутності витоків патріотизму. Визначення і перезавантаження змісту патріотизму, що вибудовувалося за досить емоційно налаштованою складовою частиною ще в ідеологічній системі СРСР та визнавалося як класичне [42], втрачає свою позицію, але залишок у мисленні і свідомості частини населення України має чіткий слід. Нагадаємо, позиція патріотизму складалася ще в епоху соціалізму і засновувалася на трьох відтинках любові:

а) фізична любов до Батьківщини, тобто до обрисів і рис місцевості і оточення, де людина народилася і виросла,

б) громадянська любов, тобто дотримання таких ознак, що відображають соціальний зв'язок громадянина з оточенням і суспільством за визначеним комплексом прав, свобод і обов'язків,

в) політична любов, тобто відтворення штучного стану, в якому людина звикла утримувати в собі і дотримуватись у своїй повсякденності поведінки, що започаткована моральними кодексами і політичними ідеалами у державі.

Демонтаж СРСР автоматично анулював і ідеологію, і методологічну основу розвитку суспільної активності людини в місцевостях України, залишивши одночасно сприйняття термінів «фізична», «громадянська» і «політична любов» формальним і на особистий розсуд. Коли деякий індивід втрачає стійкий заробіток, це і вносить зміну в його поведінку, бо він звертає увагу не на додержання духовності, а на пошук можливостей неконтрольованого пересування в іншу місцевість, де зберігається на його здатності попит. Такий попит вважається потенційним, бо він, як це оцінюється заздалегідь, є тимчасовим і відправить пошуковця у зворотному напрямі. На ризики і втрати увага не звертається теж, навіть на ту обставину, що труднощі з інтеграцією в малознайоме соціальне і правове середовище тільки-но розпочинаються і достеменно не є відомими. Ці труднощі загострюються з самого початку руху з двох приводів, а саме: а) треба витратити кошти на утримання і легалізацію, б) статус «працівника» сприймається мешканцями вже як статус «заробітчанин» чи статус «переселенця». Завершується такий процес протистоянням, бо в регіоні посилюється конкуренція, зменшується число вільних робочих місць, а отже, знецінюється праця, що є явищем неприйнятним.

2. Процеси створення умов для самовизначення професійно придатної особистості і соціалізації молодого фахівця залишилися за межею узгодженості з державою. З одного боку, якщо йдеться про середовище Батьківщини, то соціокультурні, духовно-моральні цінності й прийнятні для українського етносу норми і правила поведінки змінилися, вони пристосовуються вже до інших – групових, змішаних, корпоративних чи суто приватних – обрисів, а з іншого боку, якщо йдеться про пошук заняття, праці чи роботи в іншій державі, то вже при перетині кордону відчувається недолік у спілкуванні з оточенням. Треба до перетину кордону готуватися: *вивчити мову, якою ведеться ділова індустрія, ознайомитися з національними традиціями, кодексами і загальними обмеженнями поведінки.*

3. Відновлення виховної технології складається в ринковому відтворенні вже за більшим переліком ознак, чинників і факторів, ніж у планово розподільчому. Наперед відомо, з яких причин змінилося ідеологічне підґрунтя. Нагадаємо, що сукупне забезпечення життєдіяльності невпинно піддається і підкорюється об'єктивним складникам ринкової економіки з її законами і тенденціями наповнення моделі відтворення відносин. Якщо вести мову про цінність такої моделі для молоді, а саме в її колі вона і має знайти своє застосування в прогностичний період прояву її ефективності, то треба до вирішення питання життєзабезпечення ставитися з обережністю: *людині без належного досвіду і стрункої системи знань множина педагогічних технологій не допомагає.*

Отже, на яку б проблему в цьому дослідженні не звернув увагу науковець, соціальне середовище в обов'язковому порядку надає для роздумів деякий факт, що потребує внесення змін, які є похідними від прояву негараздів і негативів суспільного відтворення.

Узагальнення до блоку 3. Перехідне середовище, що діє, є економічним, бо йдеться про втілення принципів ринкової економіки, а це тягне за собою побудову системи відносин, в конструкції якої використовуються комплексно інформативні складники відтворення сутності. Як сутність виступають параметри предмета дослідження.

Щодо блоку 4 «Розкриття концептуального визначення прагматичної корисності з приводу вжитку знань, навичок, умінь, майстерності і раціональності їх використання в ході життєзабезпечення» мета дослідження досягається, якщо критично сприймається середовище ринкової ідеології. У такому середовищі задуми суспільства треба спрямовувати на освоєння методологічної платформи новітніх педагогічних технологій виховання особистості, в яку вносяться корективи за сутністю відтворення явища за ринковістю його

ознак і рис. Наприклад, явище патріотизму є складовою частиною громадянської культури людини [43], що піддається процесам соціетального управління [44], яких чимало. Так, педагогічна синергетика на перший план виводить групи досвіду людства за історично-формаційною, культурно-пізнавальною, ментально-нормативною, політико-емпіричною, економіко-проблематичною та структурно-функціональною спрямованістю поєднання руху розвиваючих процесів у державі [10; 11]. Це неодмінно формує й інші соціально-психологічні умови і нормативно-ціннісні орієнтири, що приводить суспільство до долання комунікативних бар'єрів. Про це йдеться у джерелах [45; 46; 47]. Якщо для забезпечення економіко-педагогічного впливу, вибору когнітивних засобів виховання особистості та утвердження патріотизму функціональні характеристики формуються за сплавом конвергенції рис патріотизму і методу амбівалентності почуттів особистості, то подолання комунікативних бар'єрів є можливим, якщо в державі «будуть створені спеціальні соціально-психологічні умови» [46, с. 158]. Залишається прояснити тільки сферу впливу у відповідному випадку.

Узагальнення сучасних потреб України, її наукових шкіл, окремих спільнот і педагогічних працівників вказує на те, що в модель педагогічного обігу дедалі частіше включаються цільові знання, за якими відтворюються причинно-наслідкові відносини перехідного періоду господарювання. Ці відносини ґрунтуються на:

- 1) державних, корпоративних чи регіональних стратегіях управління та самоврядування;
- 2) формах розвитку громадянського суспільства, в яких відтворюються політико-соціальні технології і впливи держави на процеси прискорення руху;
- 3) засобах розвинення середовищ, що будуються на модельній стабільності і траєкторії руху, що наповнюються процесами налагодження дії завдяки:
  - а) активізації територіально-виробничого руху;
  - б) відтворенню виробничої сили і знарядь праці;
  - в) виявленню активаторів подолання перехідного стану економіки;
  - г) прискоренню умов невпинності здійснення руху на засадах дотримання повноважень, їх виконання, поширення та контролю.

За визначеним рухом уточнюється зміст:

- 1) принципів зовнішнього впливу на рух. Визначаються механізми заміщення зв'язку в попередніх системах новітніми технологіями, засоби прискорення введення в ужиток нових факторів і дійових регуляторів, схеми застосування ефективних форм привласнення і розподілу цілющої речовини, переходу на умови узгодженості тощо;

2) стратегії розвитку відносин. Визначаються положення оптимізації засобів владного і організаційного середовища, розв'язання поточних завдань на віддалених пристроях тощо;

3) концептуального розвитку відносин у державі за сферами життєзабезпечення. Визначаються програми розвитку форм власності на засоби виробництва, державного і приватного привласнення додаткового продукту, корпоратизації виробничих підприємств, втручання в структуру підприємницького руху тощо.

Щоб у такому випадку розуміти сутність дії, треба бути підготовленим до включення в критичне поле дії. Таке включення є можливим, якщо складається з:

а) осмислення складників комунікативної взаємодії, що має бути філософсько-креативним. Складники такі: суб'єкт спілкування, самосвідомість особистості, якість оточення. Саме вони уречевлюють «Спілкування» і «Комунікацію» концептуально і як «...процес взаємовідносин і взаємодії особистостей чи соціальних груп...», і як «...акт спілкування, повідомлення інформації однією особою іншій...» [46, с. 158];

б) вирішення проблеми налагодження сприйнятності спільної думки, що має бути взаємним і органічним. Складники такі: маса учасників, множина стратегій, синхронність комунікативних цілей. Сукупність складників визначається після встановлення масштабності руху в комунікації, за якою криються способи спілкування і обміну інформацією, що дає змогу передавати й приймати різноманітні відомості. Щоб вести мову про потреби пересічного українця, який втратив засоби життєзабезпечення, треба звертати увагу на два феномени: феномен «міжособистісної комунікації» і феномен «міжкультурної комунікації». Феномен «міжособистісної комунікації» означає процес обміну інформацією, що може відбуватися між двома і більше об'єктами, а феномен «міжкультурної комунікації» – зв'язок між представниками різних національних культур, при якому стає можливим не тільки адекватне взаєморозуміння учасників комунікативного акту, але й підпорядкування їх поведінки вимогам і нормам, що законодавчо встановлені на території. Така сполука феноменів вимагає від особистості адаптуватися в нове за якістю, а інколи і за структурою, оточення. Вибір зводиться до такого: або залишитися в скудному на робочі місця просторі України, або переміститися в збагачений попитом на робочу силу простір в іншу державу;

в) відчутності масштабності проблеми адаптації особистості, що має бути комплексним. Складники такі: інституціональні ознаки, язик, риси характеру. Розгляд сутності втрачає сенс, якщо названі характеристики не дотримуються на толерантному рівні.

Щоб у такому випадку від дії досягти результату, треба навчитися долати в собі:

а) косність думки. Так, ринкова взаємодія зламає і доповнює попередні середовища, що існували на визнанні стабільності елементів індустріальної економіки, якими виступають «спілкування» і «праця» [48], і які витісняються тепер субстанціями «бізнесу» і «підприємництва», «доходу» і «супердоходу»;

б) послідовність у доведенні задуму до завершення. За таким треба мати навички до виконання функцій у середовищі з ймовірнісним розвитком подій.

Щоб у реальності від дії мати зиск, то треба навчитися:

а) розвивати в собі комунікативну компетентність. Це групи жестів, міміки, мовного лексикону, типових відповідей, конформності, пунктуальності, старанності, смислового спілкування, вдумливого аналізу і систематизації того, що відбувається та прогнозу розвитку комунікативної взаємодії надалі;

б) налагоджувати комунікативну взаємодію і спілкування. Залишаючи осторонь застарілі організаційні форми, що є вельми трудомісткими, треба засновувати і застосовувати нові засоби мобілізації енергії;

в) переходити на самоаналіз успіху, до формування і психодіагностичного моніторингу інформативних показників ділового спілкування, що є узгодженими зі сферою професійної компетентності [49; 50], а тому треба постійно підвищувати кваліфікацію.

Узагальнення за блоком 4. 1. Здатність громадянина України до прояву патріотизму набуває ресурсу можливості, якщо він емоційно-вольові якості націлює на використання досвіду від матеріалізації здобутку інтелектуального ресурсу, духовного, розумового і фізичного розвитку відповідно до середовища, на яке поширюється соціетальне управління, структура якого корелює і підкорюється процесам суспільної трансформації завдяки розвитку засобів ринкового відтворення відносин.

2. Особистість має виставляти перед собою таке завдання: взяти від освітньої системи, виховних і педагогічних технологій такі знання, навички і уміння, які б були корисними їй для вибору поведінки на орієнтовних стадіях розвитку ринкових подій, щоб спрямовувати особистий духовний, розумовий і фізичний розвиток на освоєння сучасних знань щодо наукового бачення і відтворення процесів економічного, політичного і соціального забезпечення подій.

Висновки. Історико-філософські дескрипції за галуззю виховання патріотизму в людині прив'язуються в Україні до здобутків перехідної стадії

розвитку суспільних процесів за ринковими засобами відтворення відносин, до яких має адаптуватися держава в галузі створення комунікації з її трансформаційними процесами, орієнтованими на прагматичний оптимізм, поєднання конкурентоспроможності, ментальності і фрактальності оточення і явищ.

Універсальність властивостей розвитку патріотизму, об'єктивний підхід до моделювання виховних і педагогічних процесів в Україні може забезпечуватися засобами, які знаходять своє чільне місце в теорії фракталів, практична цінність якої підсилюється підключенням інструментарію теорій ймовірності, циклічного розвитку процесів, математичного моделювання та прогнозування подій і явищ.

Вихід відносин в Україні на ринкове відтворення вносить у свідомість громадян зміни, що очікує від всіх без винятку систем життєдіяльності перегляду змісту, структури і систем життєзабезпечення.

Ринкове відтворення відносин в Україні за своєю сутністю – це перехідне економічне середовище, яке існує за принципами налагодження ринкових механізмів, що зумовлює в державі

розбудову системних зв'язків на прагматичному підґрунті, яке, окрім природних, знищує старі позови, підвалини і цінності патріотизму, і для його відновлення очікується створення такої конструкції, в якій можливе використання комплексно-інформативних складників відтворення прагматичних відносин.

Громадянин, здатний до прояву патріотизму в Україні, орієнтує емоційно-вольові якості на досвід матеріалізації здобутку, набутого за напрямами інтелектуального ресурсу та духовного, розумового і фізичного розвитку на умовах соціетального управління і соціальної педагогіки, що відповідає сучасному спрямуванню владних структур держави на трансформацію середовища засобами ринкового відтворення відносин.

Особистість, яка професійно налаштовується на співпрацю в середовищі України, має вимагати від освітньої системи, щоб у виховні і педагогічні технології були включені для розв'язання питання, що дають змогу спрямовувати духовний, розумовий і фізичний її розвиток, який спирається на сучасні знання про наукове тлумачення і сприйняття процесів економічного, політичного і соціального життєзабезпечення.

Література

1. Паскаль О.В. Технології соціально-педагогічної діяльності. Київ : Бурун Книга, 2011. 288 с.
2. Леган І.М. Чинники впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2. С. 299–304.
3. Поліщук Н. Прагматизм і стратегія демократичних змін. Україна і світ: прагнення змін : монографія. Київ : Дух і Літера. 2010. С. 59–76.
4. Бондаренко О.В. Українська національна ментальність та освітня культура: точки стикування. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 34. С. 173–180.
5. Поліщук Н.П. Прагматизм як інтелектуальна культура демократії (історико-філософський есей у контексті сучасності). *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*. 2020. Т. 5. С. 69–80.
6. Гугнін Е., Чепак В. Феномен соціального капіталу. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. № 1. С. 49–57.
7. Миколаєнко А.Є. Патріотичне виховання учнівської молоді в педагогічній спадщині А. Макаренка. *Молодий вчений*. 2017. № 2. С. 518–521.
8. Чорна К.І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста. Київ : ТОВ «ХІК». 2004. 56 с.
9. Полулященко Ю.М., Саєнко В.Г., Толчева А.В. Органическая основа профессиональной подготовки человека к целесообразной деятельности. *Актуальные проблемы профессионального образования в Республике Беларусь и за рубежом* : V Междун. науч.-практ. конф. Витебск : МИТСО. 2017. Ч. 1. С. 262–265.
10. Полулященко Ю.М., Саєнко В.Г., Толчева Г.В. Генераційний процес кумуляції патріотизму за сутністю фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2019. Вип. 3. С. 188–194.
11. Полулященко Ю.М., Саєнко В.Г., Толчева Г.В. Категоризація патріотизму за властивостями фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 65. С. 57–63.
12. Полулященко Ю.М., Саєнко В.Г., Толчева Г.В., Własczyszyn M. Феноменологічна редукція ідеї підготовки учителя фізичної культури для виховання патріотичних цінностей. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 2019. № 4. Ч. 1. С. 71–83.
13. Полулященко Ю.М., Саєнко В.Г., Толчева Г.В., Śliwa S. Педагогічні засоби фізичного виховання та оздоровчих систем й практик в сучасному застосуванні. *Вісник Луганського національного*

- ного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 2020. № 1. С. 177–193.
14. Полулященко Ю.М., Толчева Г.В., Саенко В.Г. Логістика підготовки учителя з фізичної культури до формування патріотичних цінностей у молоді. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2019. Вип. 67. С. 209–213.
  15. Мандельброт Б. Фрактальная геометрия природы. Минск : Книжный Дом. 2002. 656 с.
  16. Саенко В.Г. Визуализация восприятия педагогической мыслью управленческой субстанции неопределенности. *Improving the Life Quality: View of Scientists*. Volume of Scientific Papers. The Academy of Management and Administration in Opole. 2019. P. 65-79.
  17. Saienko V. Relationship processes in business : monograph. Opole: Publishing house of the Academy of management and administration in Opole. 2019. 160 p.
  18. Саенко В.Г. Прагматическая оценка услуг физкультурно-оздоровительной и спортивной сферы. *Економіка та держава*. 2016. № 9. С. 45–50.
  19. Саенко В.Г. Эвристический механизм вхождения сервисного бизнеса в рынок Украины. *Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти* : збірник матеріалів Всеукраїн. наук.-практ. конф. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла». 2016. С. 224–227.
  20. Вентцель Е.С. Теория вероятностей. Москва : ЮСТИЦИЯ. 2018. 658 с.
  21. Морозов А.Д. Введение в теорию фракталов. Москва : Институт компьютерных исследований. 2002. 160 с.
  22. Цихан Г.А. Теорія фракталів і її застосування в дослідженні динаміки економічних систем. *Науково-технічна інформація*. 2011. № 1. С. 13–16.
  23. Кроновер Р.М. Фракталы и хаос в динамических системах. *Основы теории*. Москва : Постмаркет. 2000. 352 с.
  24. Михайловська О.В. Самоорганізація світового інвестиційного процесу в умовах глобалізації: можливості фрактального аналізу. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 218–228.
  25. Шкіль М.І. Математичний аналіз: підручник у 2-х ч. Київ : Вища школа. 2005. 447 с.
  26. Кушлик-Дивульська О.І., Поліщук Н.В., Орел Б.П., Штабалюк П.І. Теорія ймовірностей та математична статистика. Київ : НТУУ «КПІ». 2014. 212 с.
  27. Кігель В.Р., Шаров О.І. Теорія ймовірностей для економістів і менеджерів. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»». 2018. 144 с.
  28. Бодункова А.Г., Черная И.П. Развитие культуры предпринимательства: фракталы как модель и источник предпринимательского потенциала. *Креативная экономика*. 2011. № 8. С. 97–103.
  29. Саенко В.Г. Отражение фрактальности спортивного бизнеса: конъюнктурные классификационные признаки проявления. *Вдосконалення результативності політики економічного зростання: теорія, організація та методика* : збірник тез наук. Міжнар. наук.-практ. конф. У 2-х ч. Київ : Аналітичний центр «Нова Економіка». 2016. Ч. 2. С. 97–100.
  30. Саенко В.Г. Фрактальная теория – основа инновационного менеджмента в среде бизнеса восточных единоборств. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва* : збірник наук. праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. 2016. № 3. Т. 1. С. 55–64.
  31. Саенко В., Саенко Г. Метод распознавания, описания и формализации фрактальных систем бизнеса. *Стратегічний розвиток організації, міст та регіонів* : збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла». 2017. С. 186–189.
  32. Варнеке Х.Ю. Революция в предпринимательской культуре. Фрактальное предприятие. Москва : МАИК Наука/Интерпериодика. 1999. 280 с.
  33. Петерс Э.Э. Фрактальный анализ финансовых рынков: научное издание. Москва : Интернет-Трейддинг. 2004. 304 с.
  34. Саенко В., Толчева А. Управление логистикой педагогического движения в трансформационных схемах образовательных систем. *Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development*: conf. Proceedings of the 7th Internat. Scien. Conf. Opole: WSZiA. 2018. P. 336–337.
  35. Донченко Е.А. Фрактальная психология: доглубинные основания индивидуальной и социетальной жизни. Киев : Знання. 2005. 323 с.
  36. Кочеткова А.И. Воспитание фрактала. *Бизнес-журнал*. 2006. № 15. URL: <http://www.kinsmark.com/index.php/ru/articlesorgproj/434-fractal1>.
  37. Мещерякова Э.И., Черменская Г.Г. Личностно-креативные практики становления «фрактального» лидера. *Вестник Университета РАО*. 2011. № 2. С. 129–132.

38. Абачиев С.К. О треугольнике Паскаля, простых делителях и фрактальных структурах. *В мире науки*. 1989. № 9. С. 75–78.
39. Алмазов А.А. Фрактальная теория рынка Forex. Москва : Адмирал Маркетс. 2009. 291 с.
40. Саенко В.Г. Методическая основа менеджмента администрирования единоборства и инновационного управления спортивным бизнесом. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 12/4. С. 32–42.
41. Слипенчук М.В. На пути к фрактальной теории корпоративного управления. *Экономические стратегии*. 2008. № 3. С. 114–117.
42. Карамзин Н.М. Избранные сочинения. В 2-х т. Москва–Ленинград : Художественная литература. 1964. Т. 2. 592 с.
43. Шаповалова Т.В., Саенко В.Г., Толчева Г.В. Людина як суб'єкт соціального розвитку і головний чинник моделі самодостатності. *Організація самодостатності промислового регіону: проблеми ринку, економіки і бізнесу*. Луганськ: Вид-во ЛІПСТ. 2007. С. 211–214.
44. Афонін Е., Мартинів А. Архетип і соціетальне: взаємодія і взаємовпливи. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. С. 193–200.
45. Карамушка Л.М., Федосова Г.Л. Технологія профілактики та подолання комунікативних бар'єрів в організації. Технології роботи організаційних психологів. Київ : Фірма «Інкос». 2005. С. 192–222.
46. Новоселов И.Л. Социально-психологические условия преодоления коммуникативных барьеров среди военнослужащих. *Молодой ученый*. 2017. № 48. С. 158–161.
47. Щілінська Г.В. Комунікативні бар'єри у процесі міжкультурної взаємодії студентів та шляхи їх вирішення. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс». 2015. Вип. 18. С. 50–58.
48. Леонтьев А.Н. Психология общения. Москва : Смысл. 1999. 365 с.
49. Saienko V.G., Tolchieva H.V. Monitoring of the methodological provisions of management of the latest technologies of education. *Modern Technologies in Education : Collective Scientific Monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole. 2019. Т. 2. Р. 420–433.
50. Voronin D.M., Saienko V.G., Tolchieva H.V. Digital Transformation of Pedagogical Education at the University. *Proceedings of the International Scientific Conference "Digitalization of Education: History, Trends and Prospects" (DETP 2020)*. 2020. Р. 760–766.

References

1. Paskal O.V. (2011) *Tekhnolohii sotsialno-pedahohichnoi diialnosti* [Technologies of social and pedagogical activity]. Kyiv: Burun Knyha. 288 s.
2. Lehan I.M. (2013) Chynnyky vplyvu na konkurentospromozhnist molodi na rynku pratsi [Factors influencing the competitiveness of youth in the labor market]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. № 2. S. 299–304.
3. Polishchuk N. (2010) Prahmatyzm i stratehiia demokratychnykh zmin [Pragmatism and strategy of democratic change]. *Ukraina i svit: prahnennia zmin: monohrafiia*. Kyiv: Dukh i Litera. S. 59–76.
4. Bondarenko O.V. (2008) Ukrainaska natsionalna mentalnist ta osvitnia kultura: tochky stykannia [Ukrainian national mentality and educational culture: points of contact]. *Humanit. visn. Zaporiz. derzh. inzh. akad.* Vyp. 34. S. 173–180.
5. Polishchuk N.P. (2020) Prahmatyzm yak intelektualna kultura demokratii (istoryko-filosofskyi esei u konteksti suchasnosti) [Pragmatism as an intellectual culture of democracy (historical and philosophical essay in the context of modernity)]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofiia ta relihiieznavstvo*. Т. 5. S. 69–80.
6. Huhnin E., Chepak V. (2001) Fenomen sotsialnoho kapitalu [The phenomenon of social capital]. *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh*. № 1. S. 49–57.
7. Mykolaenko A.Ye. (2017) Patriotychne vykhovannia uchnivskoi molodi v pedahohichnii spadshchyni A. Makarenka [Patriotic education of student youth in the pedagogical heritage of A. Makarenko]. *Molodyi vchenyi*. № 2. S. 518–521.
8. Chorna K.I. (2004) Vykhovannia hromadianyna, patriota, humanista [Education of a citizen, patriot, humanist]. Kyiv: TOV «KhIK». 56 s.
9. Poluliashchenko I.M., Saenko V.G., Tolcheva A.V. (2017) Organicheskaja osnova professional'noj podgotovki cheloveka k celesoobraznoj dejatel'nosti [Organic basis of a person's professional training for purposeful activity]. *Aktual'nye problemy professional'nogo obrazovanija v Respublike Belarus' i za rubezhom: V Mezhdun. nauch.-prakt. konf. Vitebsk: MITSO*. Ch. 1. S. 262–265.
10. Poluliashchenko I.M., Saienko V.H., Tolchieva H.V. (2019) Heneratsiinyi protses kumuliatsii patriotyzmu za sutnistiu fizychnoi kultury [Generational process of accumulation of patriotism on the essence of physical culture]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskiy kolehium imeni T.H. Shevchenka"*. Chernihiv: NUChK. Vyp. 3. S. 188–194.

11. Poluliashchenko I.M., Saienko V.H., Tolchieva H.V. (2019) Katehoryzatsiia patriotyzmu za vlastyvoistamy fizychnoi kultury [Categorization of patriotism by the properties of physical culture]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolkakh*. Zaporizhzhia: KPU. № 65. S. 57–63.
12. Poluliashchenko I.M., Saienko V.H., Tolchieva H.V., Błaszczyszyn M. (2019) Fenomenolohichna redukt-siia idei pidhotovky uchytelia fizychnoi kultury dlia vykhovannia patriotychnykh tsinnosti [Phenomenological reduction of the idea of training a physical education teacher for the education of patriotic values]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka (pedahohichni nauky)*. Starobilsk: Vyd-vo DZ „LNU imeni Tarasa Shevchenka”. № 4. Ch. 1. S. 71–83.
13. Poluliashchenko I.M., Saienko V.H., Tolchieva H.V., Śliwa S. (2020) Pedahohichni zasoby fizychnoho vykhovannia ta ozdorovchykh system y praktyk v suchasnomu zastosuvanni [Pedagogical means of physical education and health systems and practices in modern application]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka (pedahohichni nauky)*. Starobilsk: Vyd-vo DZ „LNU imeni Tarasa Shevchenka”. № 1. S. 177–193.
14. Poluliashchenko I.M., Tolchieva H.V., Saienko V.H. (2019) Lohistyka pidhotovky uchytelia z fizychnoi kultury do formuvannia patriotychnykh tsinnosti u molodi [Logistics of physical education teacher training for formation of patriotic values in youth]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova*. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. Vyp. 67. S. 209–213.
15. Mandel'brot B. (2002) Fraktal'naja geometrija prirody [Fractal geometry of nature]. Minsk: Knizhnyj Dom. 656 s.
16. Saenko V.G. (2019) Vizualizacija vosprijatija pedagogicheskoy mysl'ju upravlencheskoj substancii neopredelennosti [Visualization of perception of the managerial substance of uncertainty by pedagogical thought]. *Improving the Life Quality: View of Scientists. Volume of Scientific Papers. The Academy of Management and Administration in Opole*. P. 65–79.
17. Saienko V. (2019) Relationship processes in business: monograph. Opole: Publishing house of the Academy of management and administration in Opole. 160 p.
18. Saenko V.G. (2016) Pragmaticheskaja ocenka uslug fizkul'turno-ozdorovitel'noj i sportivnoj sfery [Pragmatic assessment of health and fitness services and sports]. *Ekonomika ta derzhava*. № 9. S. 45–50.
19. Saenko V. G. (2016). Jevristicheskiy mehanizm vhozhdenija servisnogo biznesa v rynek Ukrainy [Heuristic mechanism of service business entering the Ukrainian market]. *Transformatsiia natsionalnoi modeli finansovo-kredytnykh vidnosyn: vyklyky hlobalizatsii ta rehionalni aspekty: zb. mater. Vseukrain. nauk.-prakt. konf. Uzhhorod: Vyd-vo UzhNU «Hoverla»*. S. 224–227.
20. Ventcel' E.S. (2018) Teoriya verojatnostej [Probability Theory]. Moskva: JuSTICIJa. 658 s.
21. Morozov A.D. (2002) Vvedenie v teoriyu fraktalov [Introduction to the theory of fractals]. Moskva: Institut komp'juternykh issledovanij. 160 s.
22. Tsykhan H.A. (2011) Teoriia fraktaliv i yii zastosuvannia v doslidzhenni dynamiky ekonomichnykh system [Theory of fractals and its application in the study of the dynamics of economic systems]. *Nauko-vo-tekhnichna informatsiia*. № 1. S. 13–16.
23. Kronover R.M. (2000) Fraktaly i haos v dinamicheskikh sistemah [Fractals and chaos in dynamical systems]. *Osnovy teorii*. Moskva: Postmarket. 352 s.
24. Mykhailovska O.V. (2009) Samoorhanizatsiia svitovoho investytsiinoho protsesu v umovakh hlobalizatsii: mozhlyvosti fraktalnoho analizu [Self-organization of the world investment process in the conditions of globalization: possibilities of fractal analysis]. *Aktualni problemy ekonomiky*. № 1. S. 218–228.
25. Shkil M.I. (2005) Matematychnyi analiz [Mathematical analysis]: pidruchnyk u 2-kh ch. Kyiv: Vyscha shkola. 447 s.
26. Kushlyk-Dyvulska O.I., Polishchuk N.V., Orel B.P., Shtabaliuk P.I. (2014) Teoriia ymovirnosti ta matematychna statystyka [Probability theory and mathematical statistics]. Kyiv: NTUU «KPI». 212 s.
27. Kihel V. R., Sharov O.I. (2018) Teoriia ymovirnosti dlia ekonomistiv i menedzheriv [Probability theory for economists and managers]. Kyiv: VNZ «Universytet ekonomiky ta prava “KROK”». 144 s.
28. Bodunkova A.G., Chernaja I.P. (2011) Razvitie kul'tury predprinimatel'stva: fraktaly kak model' i istoch-nik predprinimatel'skogo potentsiala [Development of a culture of entrepreneurship: fractals as a model and source of entrepreneurial potential]. *Kreativnaja jekonomika*. № 8. S. 97–103.
29. Saenko V.G. (2016) Otrazhenie fraktal'nosti sportivnogo biznesa: kon#junktturnye klassifikacionnye priznaki proyavlenija [Reflection of fractality of sports business: opportunistic classification signs of manifestation]. *Vdoskonalennia rezultatyvnosti polityky ekonomichnoho zrostantia: teoriia, orhanizatsiia ta metodyka: zb. tez nauk. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. U 2-kh ch. Kyiv: Analitychnyi tsentr “Nova Ekonomika”*. Ch. 2. S. 97–100.
30. Saenko V.G. (2016) Fraktal'naja teoriya – osnova innovacionnogo menedzhmenta v srede biznesa vostochnykh edinoborstv [Fractal theory – the basis of innovative management in the business environment

- of martial arts]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*: Zb. nauk. prats Kharkivskoho natsionalnogo avtomobilno-dorozhnoho universytetu. Kharkiv: KhNADU. № 3. T. 1. S. 55–64.
31. Saenko V., Saenko G. (2017) Metod raspoznanija, opisaniya i formalizacii fraktal'nyh sistem biznesa [Method of recognition, description and formalization of fractal business systems]. *Stratehichnyi rozvytok orhanizatsii, mist ta rehioniv*: zb. mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Uzhhorod: Vyd-vo UzhNU «Hov-erla». S. 186–189.
  32. Varneke H.Ju. (1999) Revoljucija v predprinimatel'skoj kul'ture. Fraktal'noe predpriyatje [Revolution in entrepreneurial culture. Fractal enterprise]. Moskva: MAIK Nauka/Interperiodika. 280 s.
  33. Peters Je.Je. (2004) Fraktal'nyj analiz finansovyh rynkov: nauchnoe izdanie [Fractal analysis of financial markets: a scientific publication]. Moskva: Internet-Trejdning. 304 s.
  34. Saenko V., Tolcheva A. (2018) Upravlenie logistikoj pedagogicheskogo dvizhenija v transformacionnyh shemah obrazovatel'nyh sistem [Management of the logistics of the pedagogical movement in the transformational schemes of educational systems]. *Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development*: conf. Proceedings of the 7th Internat. Scien. Conf. Opole: WSZiA. S. 336–337.
  35. Donchenko E.A. (2005) Fraktal'naja psihologija: doglubinnye osnovanija individual'noj i societal'noj zhizni [Fractal Psychology: Predeep Foundations of Individual and Societal Life]. Kiev: Znannja. 323 s.
  36. Kochetkova A.I. (2006) Vospitanie fraktala [Education of a fractal]. *Biznes-zhurnal*. № 15. URL: <http://www.kinsmark.com/index.php/ru/articlesorgproj/434-fractal1>.
  37. Meshherjakova Je.I., Chermenskaja G.G. (2011) Lichnostno-kreativnye praktiki stanovlenija “fraktal'nogo” lidera [Personal and creative practices of the formation of a “fractal” leader]. *Vestnik Universiteta RAO*. № 2. S. 129–132.
  38. Abachiev S.K. (1989) O treugol'nike Paskalja, prostyh deliteljah i fraktal'nyh strukturah [About Pascal's triangle, prime divisors and fractal structures]. *V mire nauki*. № 9. S. 75–78.
  39. Almazov A.A. (2009) Fraktal'naja teorija rynka Forex [Fractal theory of the Forex market]. Moskva: Admiral Markets. 291 s.
  40. Saienko V.G. (2016) Metodicheskaja osnova menedzhmenta administrirovanija edinoborstva i innovacionnogo upravlenija sportivnym biznesom [Methodological framework for management of administration of martial arts and innovative management of sports business]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*. № 12/4. S. 32–42.
  41. Slipenchuk M.V. (2008) Na puti k fraktal'noj teorii korporativnogo upravlenija [Towards a fractal theory of corporate governance]. *Jekonomicheskie strategii*. № 3. S. 114–117.
  42. Karamzin N.M. (1964) Izbrannye sochinenija [Selected Works]. V 2-h t. Moskva–Leningrad: Hudozhestvennaja literatura. T. 2. 592 s.
  43. Shapovalova T.V., Saienko V.H., Tolchieva H.V. (2007) Liudyna yak sub'iekt sotsialnogo rozvytku i holovnyi chynnyk modeli samodostatnosti [Man as a subject of social development and the main factor of the model of self-sufficiency]. *Orhanizatsiia samodostatnosti promyslovoho rehionu: problemy rynku, ekonomiky i biznesu*. Luhansk: Vyd-vo LIPST. S. 211–214.
  44. Afonin E., Martynov A. (2013) Arkhetyp i sotsiialne: vzaiemodiia i vzaiemovplyvy [Archetype and societal: interaction and mutual influences]. *Publichne upravlinnia: teorii ta praktyka*. S. 193–200.
  45. Karamushka L.M., Fedosova H.L. (2005) Tekhnolohiia profilaktyky ta podolannia komunikativnykh bar'ieriv v orhanizatsii. Tekhnolohii roboty orhanizatsiinykh psykholohiv [Technology of prevention and overcoming of communication barriers in the organization. Technologies of work of organizational psychologists]. Kyiv: Firma «Inkos». S. 192–222.
  46. Novoselov I.L. (2017) Social'no-psihologicheskie uslovija preodolenija kommunikativnyh bar'erov sredi voennosluzhashchih [Socio-psychological conditions for overcoming communication barriers among military personnel]. *Molodoj uchenyj*. № 48. S. 158–161.
  47. Shchilinska H.V. (2015) Komunikatyvni bar'ieri u protsesi mizhkulturnoi vzaiemodii studentiv ta shliakhy yikh vyrishennia [Communicative barriers in the process of intercultural interaction of students and ways to solve them]. *Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiologhiia, psykholohiia, pedahohika, menedzhment*. Kyiv: TOV «NVP «Interservis». Vyp. 18. S. 50–58.
  48. Leont'ev A.N. (1999) Psihologija obshhenija [Psychology of communication]. Moskva: Smysl. 365 s.
  49. Saienko V.G., Tolchieva H.V. (2019) Monitoring of the methodological provisions of management of the latest technologies of education. *Modern Technologies in Education: Collective Scientific Monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole. T. 2. P. 420–433.
  50. Voronin D.M., Saienko V.G., Tolchieva H.V. (2020) Digital Transformation of Pedagogical Education at the University. Proceedings of the International Scientific Conference “*Digitalization of Education: History, Trends and Prospects*” (DETP 2020). P. 760–766.